

EMILIA LUNGU-PUHALLO, A FEMINIST PROSE WRITER**EMILIA LUNGU-PUHALLO, UNE PROSATRICE FÉMINISTE****EMILIA LUNGU-PUHALLO, PROZATOARE FEMINISTĂ****Dana Nicoleta POPESCU**

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
e-mail: dinnyggg@gmail.com

Abstract

Emilia Lungu-Puhallo is mainly known as the founder of the first Romanian school for young girls in the Banat while the region belonged to the Austro-Hungarian Empire. She believed in learning and teaching, in educating herself and giving the other young women a chance to attend school in their native language. Her activity also included working as one of the first female journalists in the county, writing poetry and prose: she was the first woman author of a novel in Romanian. Tenacious and self-possessed, but passionate, Emilia Lungu-Puhallo intended to empower women. As a feminist prose writer, she was interested in creating dignified characters, with strong feelings. The governess, often a protagonist in Emilia Lungu-Puhallo's prose, appears for the first time as a main character in Romanian literature.

Résumé

Emilia Lungu-Puhallo est reconnue, avant tout, comme fondatrice de la première école de filles en roumain, tandis que le Banat appartenait à L'Empire Austro-Hongrois. Confiante dans le pouvoir de l'apprentissage, elle s'instruisait elle-même, tout en offrant à d'autres femmes l'accès à l'éducation dans leur langue maternelle. Elle a également travaillé comme journaliste, l'une des premières du pays, et elle a écrit aussi de la poésie et de la prose: elle a été le premier auteur d'un roman en roumain. Persévérante, équilibrée, mais passionnée, Emilia Lungu-Puhallo s'est voulu une influence bénéfique pour les femmes. En tant que prosatrice féministe, elle a créé des personnages dignes, animés par des sentiments forts. La gouvernante, protagoniste habituelle de l'œuvre d'Emilia Lungu-Puhallo, marque une première dans la littérature roumaine.

Rezumat

Emilia Lungu-Puhallo este cunoscută, în primul rând, ca întemeietoarea primei școli pentru fete în limba română, în perioada în care Banatul făcea parte din Imperiul Austro-Ungar. Credea în puterea învățării, se instruia pe sine și oferea celorlalte femei acces la învățământ în limba maternă. De asemenea, a lucrat ca jurnalistă, una dintre primele din țară, a scris poezie și proză: a fost prima autoare a unui roman în limba română. Perseverentă, echilibrată, dar pasionată, Emilia Lungu-Puhallo a dorit să fie o influență benefică pentru femei. Ca prozatoare feministă, a creat personaje demne, animate de sentimente puternice. Guvernanta, deseori protagonistă la Emilia Lungu-Puhallo, reprezintă o premieră în literatura română.

Keywords: prose writer, journalist, feminist, beginning, character

Mots-clés: prosatrice, journaliste, féministe, première, personnage

Cuvinte-cheie: prozatoare, jurnalistă, feministă, premieră, personaj

„Totdeauna nutrisem oarecare iubire pentru persoanele a căror chemare este educațiunea.” (LUNGU, 1878, 461), mărturisea Emilia Lungu, fondatoarea primei școli românești de fete din Banatul inclus, în acea vreme, în Imperiul Austro-Ungar. Trăsătura definitorie a personalității ei vizează încrederea în învățătură ca modalitate de emancipare a femeii: „Firește, la inimă are, mai întâi, școala și feminismul, căci pentru ambele combate toată viața.” (CISTELECAN, 2014, 55).

Emilia Lungu, ulterior măritată Puhallo, a fost o deschizătoare de drumuri în mai multe domenii de activitate (cf. CISTELECAN, 2014, 52): învățătoare prin vocație, dar și publicist, gazetar (una dintre cele dintâi femei din Banat) și prima romancieră în limba română (cf. COSMA, 1977, 107; SUCIU, 1939, 5).

Judecând după aria largă a subiectelor tratate de Emilia Lungu-Puhallo în articolele sale, ar putea trece drept jurnalistă chiar și după standardele de azi (cf. CISTELECAN, 2014, 55).

Într-adevăr, Emilia Lungu-Puhallo a scris și despre patinaj, baluri, importanța donațiilor pentru scopuri caritabile sau realizări culturale. Dar numeroase articole reprezintă meditații asupra condiției femeii: *Monahia sau căsătoria*, *Luxul modern*, *Instrucțiunea femeii române* (publicate toate trei în „Familia”, în 1880), *Femeia română*, *Femeia și influența* („Amicul familiei”, 1879, respectiv 1883), *Instrucțiunea femeii române* („Biserica și școala”, 1880), *Femeia română* („Drapelul”, 1905).

„Pe sânul femeii se bazează spiritul popoarelor, moravurile, prejudețele și virtuțile lor sau, mai bine zis, civilizațiunea neamului omenesc” (LUNGU, 1879, 69), afirmă jurnalista în *Femeia română*. În concluzie, afirmă importanța școlilor de fete pentru ca tinerele să-și poată descoperi capacitatea de a edifica binele propriu, al familiei și al națiunii. *Instrucțiunea femeii române* relevă rolul episcopului Mețianu în dezvoltarea învățământului destinat femeilor și documentează deschiderea primelor preparande private.

Pe lângă sensibilitatea feminină, Emilia Lungu-Puhallo a adus și combativitate în publicistică: a fost prima femeie militând pentru progres, a avut curajul să ceară drepturi pentru semenele ei (cf. COSMA, 1977, 105).

Scriitoarea ar putea constitui un bun exemplu pentru a susține importanța familiei în descoperirea aptitudinilor copiilor și încurajarea lor în a-și urma propriul destin, în același timp modelându-le gustul și insuflându-le un set de valori. Apreciatul pedagog Traian Lungu, tatăl Emiliei, făcea parte dintre intelectualii români care, deși cetățeni ai Imperiului, erau preocupați de păstrarea culturii naționale:

„Aveau și românii un protopop al lor, aveau câțiva intelectuali, puțini, dar inimoși. Era vremea «Luminătorului», condus de Meletie Drăghici și Pavel Rotariu, al «Priculiciului» lui Gh. Ardelean și Nicolae Coșariu. La Pesta apărea «Amicul poporului», la Oradea «Familia» lui Iosif Vulcan, care, cu sufletul lui deschis, primea cu bucurie orice manifestare culturală. [...] Dar și în Fabricul Timișorii puținii intelectuali ce erau se grupaseră în jurul bisericii române, condusă de Meletie Drăghici, filolog cu nu prea multă însuflețire pentru ideea latinistă, secondat de învățătorul Traian Lungu [...] om cu vederi largi, cu metodă pedagogică, cititor și colaborator al ziarelor de la Brașov.” (SUCIU, 1939, 6)

Experiența de învățătoare și autoare de programă școlară, dar și metodele pedagogice deprinse de la Traian Lungu au stat la baza articolelor din „Biserica și școala” (1878). Încredințată că școala și biserica se află la temelia națiunii, Emilia își expune părerile despre remedierea învățământului. *Educațiunea primă* pledează pentru începerea instruirii copiilor cât mai timpuriu cu putință, iar *Educațiunea națională* susține înființarea grădinițelor românești de copii, unde jocul să fie folosit ca metodă de învățare.

Nu doar practicarea gazetăriei o plasează pe Emilia Lungu-Puhallo printre militantele feministe, ci întreaga atitudine față de educație, reflectată în scrierile literare. Pe lângă instruirea primită de la tatăl ei, a beneficiat, încă de tânără, de influența favorabilă a revistei „Familia”.

Iulian Grozescu, unchiul Emiliei Lungu, a avut rolul său în educația fetei: a impulsionat destinul nepoatei, îndrumând-o să publice în „Familia” lui Iosif Vulcan. În anii de început ai

revistei, când fondatorul se afla la conducere – perioada de apariție la Pesta (1865-1880) și continuarea, după mutarea la Oradea (1880-1906) – Grozescu era unul dintre prietenii lui Vulcan și, alături de V. Pop, Al. Moldovan, I. C. Drăgescu, Francisc Hossu-Longin, colaborator și probabil redactor la „Familia”, deși nu s-a folosit această titulatură. Politica redacțională a revistei se singularizează în epocă prin susținerea și promovarea literaturii feminine; printre numele celor mai fidele colaboratoare ale publicației figurează și Emilia Lungu (cf. PĂCURAR, 2015, 11-19). „Din perspectivă socială, revista «Familia» contribuie la răspândirea ideilor de emancipare a femeii, susține dreptul acesteia de a participa la viața socială, politică și culturală a unei națiuni.” (PĂCURAR, 2015, 22)

În paralel cu activitatea literară, Emilia Lungu și-a folosit talentul organizatoric la adunările organizației „Reuniunea doamnelor”, fondată în 1872, intenționând să întemeieze o școală pentru fete cu predare în limba română, care a fost deschisă, până la urmă, la Izvin. Participarea în cadrul organizației și vocația pedagogică sunt semnificative pentru conturarea mentalității Emiliei: „Feministă? Da. Căci «suntem mame, suntem femei române, suntem fiicele națiunii române. Fetele pe lângă orânda casei să învețe și carte, dar nu străină, ci românească, cât mai multă, căci numai așa vom folosi națiunii, ajungând a fi ceea ce cu mândrie trebuie să fim: români cu limbă și suflet». Dar pentru aceasta trebuiau organizate femeile române. Le va organiza ea, tână Emilia Lungu, ba mai mult, va merge la sat ca învățătoare la o școală de fete, ca prima învățătoare din Banat” (SUCIU, 1939, 5).

Emilia Lungu-Puhallo își dezvăluie concepțiile și prin personajele create. Profilul guvernantei prilejuiește prozatoarei creionarea unui șir de portrete alcătuite exclusiv din calități: Constanța (*O foaie de suvenir (din ziarul meu)*), Magda Timișanu (*Caractere*), „domnișoara” fără nume (*Icoane*).

Protagonista romanului *Elmira*, imaginată cu cele mai fine detalii și viață interioară bogată, serioasă, demnă, cu spirit de sacrificiu era firesc să fie guvernantă, adică o tânără independentă, în măsură să-și ajute familia strâmtorată financiar, dar și să-și construiască o viață separat de părinți: „Aici găsi piedici la iubii ei, fiind pe atunci nemaipomenit ca o fată să ie lumea în cap pentru câștig./ Acul, croitoria ori lucrarea în fabrici era tot izvorul femeii române./ Stam adică cu instrucțiunea fetelor, pare-mi-se, în periodul înțelenirii...” (LUNGU, 1882, 286)

De altfel, neobișnuitul nume *Elmira* sună asemănător cu *Emilia*, scriitoarea alegând un avatar care să n-o ascundă cu adevărat.

Elmira apare prima dată, ca personaj, în trei proze publicate în 1879: *O excursiune de iarnă*, *Amor și amiciție* și *Ochii cei mai frumoși*, vădind aceeași înțelepciune și seriozitate ca eroina romanului omonim. „Punctul de vedere al autoarei în privința superiorității frumosului moral îl expune personajul Elmira. Aceasta se pronunță cu judecăți mature și convingătoare, însoțite de sensibilitate și de puterea de a pătrunde tainele cele mai adânci ale sufletului, care se oglindesc cu fidelitate în priviri.” (VINTILESCU, 1987, 163)

În schița *Înaintea lumii* (1881) apare o fiica de consilier, răsfățată a sorții și apreciată de cunoscuți, numită, de asemenea, Elmira. Deosebită cumva prin statutul aparte, această variantă idealizată păstrează, totuși, numeroase calități și dovedește o mare putere de disimulare, ascunzând de cei din jur durerea din inima ei.

Personaj predilect, Elmira reprezintă reflecția autoarei, care și-a înfățișat, curajoasă, limitările fizice, dar și calitățile morale: „Nu prea frumoasă (s-ar putea deduce din empatia cu personajele principale din proza ei și îndeosebi cu Elmira din *Elmira*, romanul ei), dar atractivă prin virtuți, Emilia e harnică și combativă pentru ridicarea națiunii.” (CISTELECAN, 2014, 53)

Meritul esențial al romanului constă în explorarea vieții interioare a Elmirei: încercarea de a nega, pudic, natura sentimentelor sale pentru Severin; contradicțiile primei iubiri, încercate de întrebări și temeri; durerea de a fi părăsită, dublată de incapacitatea de a înțelege gestul bărbatului iubit; suferința în singurătate, ascunsă de cei apropiați, familie și prieteni; resemnarea după șocul trădării unei prietene și după moartea alteia; deznădejdea convertită în forță; ca guvernantă,

acceptarea stoică a comportamentului superior, dar lipsit de maniere al mamei elevelor, din dorința de a fi alături de fetele neglijate și a le educa; sacrificarea speranțelor de fericire când aceasta presupune renunțarea la principiile morale atât de importante pentru autoare.

Emilia Lungu-Puhallo nutrea convingerea că, pentru a atrage simpatia și interesul cititorilor, personajele trebuie să fie adevărați eroi, chintesențe de calitate: „Cei virtuoși (și de regulă cine-i virtuos la Emilia e virtuos absolut), căci altminteri intriganții și sclerații le înfruntă cu tupeu și fără jenă. [...] Personajele bune, virtuozitate, sunt, desigur, și naive (din pricină că nici nu pot concepe atâta răutate cât au intriganții), așa că devin victime ideale.” (CISTELECAN, 2014, 60)

Opțiunile protagonistei pot contrasta cu viziunea cititorului de azi, dar analiza sentimentelor și motivațiilor rămâne demnă de interes. Au mai fost evidențiate stilul vioi, acțiunea intensă, personajele bizare (SUCIU, 1939, 5).

Emilia Lungu-Puhallo a creat ținând seamă de gustul unei epoci și, probabil, de propriile-i preferințe: „Romanul *Elmira* nu poate fi luat în discuție decât în contextul istorico-literar în care a apărut, ținând seama de specificul tradiției literare românești de până la 1882. Când el s-a tipărit în «Familia» lui Iosif Vulcan, se consumaseră deja șase ani de la publicarea primului roman în presa transilvană, *Ranele națiunii* de V. Ranta-Buticescu, lucrare ce n-a avut totuși o influență semnificativă asupra dinamicii speciei din pricina limitelor lui prea bine cunoscute. Nici pe plan național romanul românesc nu depășise faza *Ciocoilor vechi și noi* al lui N. Filimon, aflându-se cu mai bine de un deceniu înainte de apariția primului volum din ciclul Comăneștenilor. Lucrarea Emiliei Lungu se înscrie, așadar, în etapa mai veche a romanului nostru erotic, ilustrată de D. Bolintineanu cu *Manoil și Elena*.” (VINTILESCU, 1987, 166)

Primul roman scris de o femeie în limba română s-a bucurat de succes iar regina Elisabeta a României, ea însăși scriitoare, i-a conferit decorația „Steaua României” pentru merite literare (cf. SUCIU, 1939, 14).

Pe lângă celelalte premiere aduse de Emilia Lungu-Puhallo se mai adaugă încă una: un statut central pentru personajul guvernantei în literatura română. Autoarea a îmbinat diversele sale preocupări culturale cu simț al echilibrului, dovedindu-și înclinația naturală pentru a se instrui și a educa pe ceilalți, apetența pentru scris și năzuințele feministe.

BIBLIOGRAFIE

- CISTELECAN, Al. *Ardelencele*, Cluj-Napoca, Editura Eikon & Editura Școala Ardeleană, 2014, p. 51-61
- COSMA, Aurel, *Prin Timișoara de altădată. Evocări*, Cuvânt înainte de Traian Liviu Birăescu, Timișoara, Editura Facla, 1977, p. 103-113
- LUNGU, Emilia, *Mehadia (impresiuni și schițe)*, „Familia”, XIV, 1878, nr. 72, p. 461
- LUNGU, Emilia, *Femeia română*, „Amicul familiei”, III, 1879, nr. 8, p. 69
- LUNGU, Emilia, *Elmira (roman original)*, „Familia”, XVIII, 1882, nr. 24, p. 286
- PĂCURAR, Irina, „Familia” – *politica redacțională și caracterul enciclopedic al revistei*, vol. *Familia 150*, coordonatori Florin Ardelean și Ioan Laza, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2015, p. 11-22
- SUCIU, Ioan Dimitrie, *Emilia Lungu-Puhallo (1853-1932)*, Extras din „Lucașul”, Revista Regionalei Bănățene a „Astrii”, Timișoara, Tipografia Românească, 1939, p. 5
- VINTILESCU, Virgil, *Emilia Lungu-Puhallo (1853-1932)*, vol. *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880-1918)*, Timișoara, Editura Facla, 1987, p. 161-169